

Ældretalsmanden

ÅRSRAPPORT 2024

” Hvis ikke der var ældre,
ville du eller jeg ikke har været her,
derfor skal vi respektere dem,
ligeså har samfundet et uundgåeligt ansvar
for at sikre, de ældre har gode vilkår.
Du og jeg bliver også gamle en dag ”

Utoqqaat pillugit oqaaseqartartoq / Ældretalsmanden

Oqarasuaat / Telefon: +299 54 47 07 • E-mail: utoqqaat@nanoq.gl

Josefip aqqutaa B-749 • 3921 Narsaq, Kalaallit Nunaat, Grønland • www.utoqqaat.gl

Indhold

Forord	3
Lovgrundlag	4
2024 bød på mange begivenheder	5
Rejser.....	7
Ældreforbundet, Utoqqaat Nipaat	8
Alderspension – og eventuelle tillæg.	9
Ældre – og handicap.....	10
Vi må ændre ved ældreplejen på landsplan	14
Nogle af de begivenheder, der har fundet sted i løbet af året.....	15
Høringer.....	15
Forslag og opfordringer til kommunale initiativer	16
Fokusområder i 2025.....	19

Udgiver: Ældretalsmanden – Josefip aqputaa 749, 3921 Narsaq,
Kalaallit Nunaat – www.utoqqaat.gl

Udgivelse: Juli 2025

Redaktør: Ældretalsmand Kiista P. Isaksen

Oversætter: Dorthe Kielsen

Fotos: Ældretalsmanden

Forord

I denne rapport forkortes betegnelsen for Ældretalsmanden til UPO.

2024 var det første år, hvor jeg fungerede som talsmand i et helt år. Det var også året, hvor talsmandens kontor blev flyttet fra Nuuk til Narsaq i marts, selvom kontoret siden oprettelsen havde været i Nuuk, hvilket betyder, at jeg nu arbejder fra mit hjemsted.

I løbet af 2024 opslås stilling som administrativ medarbejder i to omgange.

Den ansatte arbejder hjemmefra, ligesom jeg gør. Arbejdet foregår ved hjælp af digitale løsninger uden problemer.

Situationen omkring bemandingen er nu stabil, og der er ingen tvivl om, at der i det kommende år vil være mange opgaver, der skal løses inden for ældreområdet.

Men med de nuværende bevillinger og kun én medarbejder er det ikke en let opgave at arbejde med de planlagte temaer, da ressourcerne er begrænsede og udfordringerne tilsvarende store.

Ved udgangen af 2023 og begyndelsen af 2024 opfordrede jeg kommunerne til at stille lokaler og mødeudstyr til rådighed, som kan lette ældres deltagelse i samtaler med UPO. Opgaven blev imødekommet af enkelte kommuner.

I 2024 modtog sekretariatet markant flere henvendelser vedrørende ældre og forhold relateret til ældreområdet – en stigning på 300 % sammenlignet med 2023.

Stigningen i antallet af henvendelser vedrørende ældre skyldes ikke mindst, at både ældre selv, på ældreområdet, pårørende, sundhedsvæsenet, foreninger m.fl. i stigende grad tager kontakt, særligt som følge af talsmandsinsituationens vedvarende indsats for at oplyse om ældres rettigheder, en indsats der fortsat udvikles og prioriteres.

Derudover har jeg i løbet af året som talsmand gennemført en række oplysningskampagner, blandt andet gennem besøg på plejehjem, orienteringsrejser og samtaler. Samlet set har det givet mig et klarere billede af, hvordan ældre har det de steder, jeg har besøgt, og med dem, jeg har talt med. Jeg skal dog understrege, at dette ikke udgør et "fuldstændigt billede" af forholdene i hele landet.

Som talsmand har jeg lagt mærke til, at ældre gennem mange år har stået over for udfordringer. Denne indsigt har jeg fået, via de samtaler der er pågået med borgere, ældre, og nær pårørende.

Jeg lægger ikke skjul på, at jeg har mødt modstand, ved at dele åbent om ældres beretninger. Dette skal ikke hindre, da ældres virkelige beretninger ikke kun skal være ved snak, men som skal omsættes til handling.

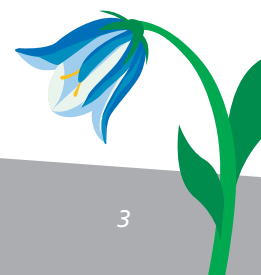
Afslutningsvis vil jeg benytte lejligheden til at takke de ældre, de pårørende, politikerne og dem, der havde været involveret i arbejdet, som jeg havde mødt i løbet af året, for jeres støtte til vores arbejde.

Jeg ønsker dig god læselyst om de ældres vilkår i vores land.

Med venlig hilsen

Kiista P. Isaksen

Lovgrundlag

Inatsisartutlov om Ældretalsmand, nr. 37 af 28. November 2019 er lovgrundlaget for Ældretalsmanden.

Ordlyden blev ændret af Inatsisartut til: Ældretalsmand / Utoqqaat pillugit Oqaaseqartartoq. Ifølge § 1 er formålet at fremme ældres vilkår og interesser i samfundet.

§ 7. Ældretalsmanden udarbejder hvert år en skriftlig beretning om sin virksomhed.

§ 8. Ældretalsmanden har ret til at udtale sig frit om forhold, der vedrører Ældretalsmandens arbejdsområde.

Stk. 2. Ældretalsmanden kan alene udtale sig om forhold, der generelt omhandler ældre, og ikke om forhold, der omhandler enkeltpersoner.

Stk. 3. Ældretalsmanden kan alene afgive udtalelser. Ældretalsmanden kan ikke træffe afgørelser.

Rejserapporter samt årsrapporter kan læses på vores hjemmeside: www.utoqqaat.gl

Økonomi samt drift

Fra og med juli 2024 fortsatte Intern Revision under Selvstyret lejermålet ved at indgå en aftale om at leje vores kontorlokaler. I den forbindelse blev også UPO's inventar overdraget mod betaling.

Året 2024 var meget udfordrende med hensyn til økonomien, da der har været behov for at dække udgifter, som ikke var budgetteret i 2023, og det må forventes, at disse også vil få konsekvenser i 2025. For at kunne håndtere negativ resultat for 2024, er søgt tillægsbevilling uden det forventede resultat.

UPO har imidlertid en dygtig selvstændig bogholder, er det lykkedes at kunne håndtere merforbruget af driften i 2023, på en tilfredsende vis måde i 2024.

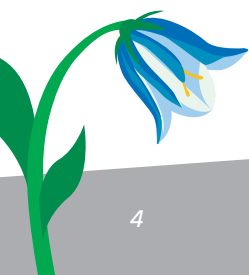
Udover de bevilgede via finansloven for 2024, har UPO forgæves forsøgt at søge andre økonomiske midler hos fonde & virksomheder, derfor er det overordentlig vigtigt, at man fremadrettet bør overveje nøje, hvorvidt det er hensigtsmæssigt at bevilge uændret seneste pr år.

Derfor finder jeg det nødvendigt at påpege, at hvis området skal løftes på en god og balanceret måde, har de midler, der var blevet tildelt i de seneste år, været alt for begrænsede sammenlignet med, hvad andre talsmænd har fået, og at området er meget udfordrende.

UPO og medarbejder i sekretariatet varetager området fra deres hjemsted, og det forventes, at dette fortsætter på samme måde i de kommende år.

Dette foregår dog digitalt uden hindringer og forstyrrelser takket være det tekniske udstyr, og medarbejderne dækker selv udgifterne til deres internetforbindelse og andre udgifter. Det viser, at de digitale muligheder, vi har i landet, gør det muligt at arbejde på denne måde i byer med en god internetinfrastruktur.

Sekretariatet har i løbet af blot ét år været nødt til at rekruttere to gange, men jeg kan nu sige, at situationen er blevet mere stabil. Der er stadig mange opgaver, der skal løses i det kommende halvandet år. Alligevel er det en udfordring – både økonomisk og personalemæssigt, når man kun er to medarbejdere – at dække hele kysten inden for alle ældreområder. Det gør det ikke let at løfte opgaven, især når man sammenligner med andre talsmænd, såsom Inatsisartuts Ombudsmand.

2024 bød på mange begivenheder

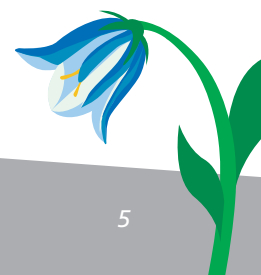
Henvendelser

De fleste henvendelser vedrører ældreområdet, særligt med fokus på levevilkår og gældende rettigheder i henhold til lovgivningen. Det opleves desværre, at ældre med handicap, som har behov for hjælpemidler og støtte, er det mærkbart ikke får den tilstrækkelig opmærksomhed. Det gælder særligt ældre med handicap, som ifølge handicaplovgivningen burde modtage støtte, men som desværre ofte ikke får den nødvendige hjælp.

Ved udgangen af 2023 og begyndelsen af 2024 blev kommunerne opfordret til at stille lokaler og mødeudstyr til rådighed, som kan lette ældres deltagelse i samtaler med UPO.

Det er med stor taknemmelighed, at der er indgået samarbejdsaftaler med tre kommuner – Kommune Kujalleq, Avannaata Kommunia og Qeqqata Kommunia – og det forventes, at de to resterende kommuner, Kommuneqarfik Sermersooq og Qeqertalik Kommune, vil indgå aftaler i løbet af 2025.

Formålet med dette er at give ældre i hele landet mulighed for at opretholde tæt kontakt, også selvom vi bor i et geografisk meget stort land. Derfor har jeg opfordret kommunerne til at stille lokaler og mødefaciliteter til rådighed for ældre, der ønsker dialog med UPO, på trods af den fysiske afstand, kan mødes og tale sammen digitalt. I den forbindelse vil jeg gerne udtrykke stor tak til alle, der har samarbejdet med os, og for den støtte, I har givet vores arbejde.

I 2024 har henvendelserne til UPO's sekretariat været markant stigende.

Ud over de øvrige opgaver, der allerede varetages som talsmanden gennem et helt år, har der især været en tydelig stigning i henvendelser fra ældre og deres pårørende – en stigning på 300 % sammenlignet med året før.

Langt størstedelen af henvendelserne handler om rettigheder.

Den stigende mængde henvendelser fra ældre, fra dem der arbejder med ældre, deres pårørende, sundhedsvæsenet og foreninger skyldes formentlig ikke mindst, at der i videst muligt omfang er blevet arbejdet med oplysning om ældres forhold – og at dette arbejde fortsat er under udvikling.

Stigningen i antallet af henvendelser er glædelig, men den viser samtidig om noget meget vigtigt – nemlig et klart signal om, at ældre i højere grad har behov for vejledning og rådgivning om deres rettigheder, og at talsmanden derfor bør have øget fokus på dette område.

Hvis forventning om, at UPO i langt højere grad skal formidle i henhold til loven, af ældres vilkår i Grønland, er der et stort arbejde forude.

Derfor er det uundgåeligt, at antallet af medarbejdere må øges, hvis området skal fastholdes på et højt niveau, og hvis ældres rettigheder skal have større og vedvarende fokus og udvikles yderligere – især når både ældretalspersonen og den administrative medarbejder i øjeblikket står alene med opgaverne.

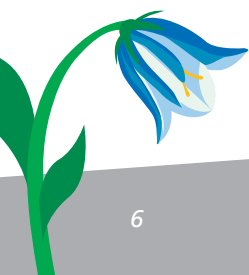
UPO modtager aldrig informationer om ældres vilkår i Østgrønland og bliver heller ikke kontaktet derfra. Det finder jeg meget tankevækkende og beklageligt. Derfor vil jeg ikke lægge skjul på, at dette bekymrer mig – og det kan ikke overses, at ældre i Østgrønland bør have samme mulighed for at blive hørt som ældre i Vestgrønland, er midler afsat til formålet utilstrækkelige.

Alle borgere er velkomne til at kontakte os. Borgere, ældre, deres pårørende, myndigheder og andre relevante parter.

Ved henvendelse kan ældre få vejledning og rådgivning om deres rettigheder og lovgivning ved at kontakte UPO.

Ved henvendelse til UPO indsamler vi som minimum følgende oplysninger: navn, mobilnummer eller e-mail samt årsagen til henvendelsen. Når henvendelsen er blevet undersøgt og vurderet, bliver den altid besvaret.

I enkelte sager har UPO ikke beslutningskompetence vedrørende ældres forhold i henhold til offentlig lovgivning. Det skal dog ikke lægges skjul på at vi modtager sådanne henvendelser. Når sådanne henvendelser modtages, gives der mere omfattende vejledning og rådgivning.

Rejser

Jeg kan ikke undlade at nævne at det er positivt og tydeligt i mine rejser i 2024, at de kommuner, der har indgået samarbejdsaftaler, gør brug af den mulighed, de har fået.

Rejser til Qaqortoq, Ilulissat, Nuuk og Sisimiut.

Via videomøder holdt jeg møder med ældre i Kommune Kujalleq, fra Qaqortoq, Nanortalik og Narsaq.

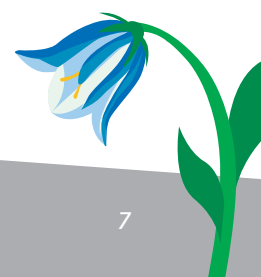
I Avannaata Kommunia havde jeg fra Ilulissat, via videomøder, mødt med ikke færre end 130 ældre fra 13 forskellige bosteder.

Under rejsen til Ilulissat i Avannaata Kommunia blev de planlagte møder i vid udstrækning gennemført, selvom de planlagte besøg til Uummannaq og Ilimanaq desværre måtte aflyses på grund af rejsemæssige udfordringer.

I Qeqqata Kommunia havde jeg i forbindelse med møder fra Sisimiut til Maniitsoq dialog med over 30 ældre. Om aftenen afholdt jeg et åbent møde i Sisimiut, hvor ikke færre end 70 ældre og andre relevante aktører deltog, hvilket viste, at behovet var stort.

Ved udgangen af året, blev jeg med stor glæde informeret om, at kommunalbestyrelsen i Qeqqata Kommunia den 28. november 2024 blev orienteret om UPO's rejserapport, og at den blev drøftet på mødet. Som opfølgning herpå blev det besluttet, at der i højere grad skal gives flere oplysninger på ældres forhold i Qeqqata Kommunia. Desuden blev det meddelt, at der i den årlige planlægning fremover vil blive indarbejdet et øget informationsarbejde om ældres rettigheder.

Ved alle rejser og i alle byer blev der desuden afholdt møder og dialog med hjemmehjælpsordningerne og de medarbejdere, der ydede omsorg og service til de ældre.

Ældreforbundet, Utoqqaat Nipaat

Mens vi var i Sisimiut, deltog vi også i generalforsamlingen for Utoqqaat Kattuffiat, Utoqqaat Nipaat. Deltagerne ved generalforsamlingen bestod af repræsentanter for ældreforeninger fra hele kysten, med undtagelse af Kangaatsiaq, Tasiilaq og Ittoqqortoormiit. Generalforsamlingen varede to dage og blev deltaget af omkring 26 ældre.

Den kommende ældrelov er overordentlig vigtig, både for at sikre ældres særlige rettigheder, samle rettighederne i én ramme og danne grundlag for en bedre kommunal service mente jeg, at det var vigtigt at inddrage de ældre. Derfor blev der, på foranledning af UPO, afholdt en præsentation med efterfølgende dialog fra Selvstyret forud for generalforsamlingen. Da dette lykkedes godt, vil jeg også gerne udtrykke min taknemmelighed over for dem, der stod for præsentationen.

Generalforsamlingen forløb på en god og indholdsrig måde. Der blev drøftet både de positive forhold og de udfordringer, som ældre oplever i forskellige steder i kysten, og behovet for fælles handling. Samtidig blev der talt om, hvordan man lokalt gennem de ældres foreninger – kan tage initiativ til at løse nogle af disse udfordringer.

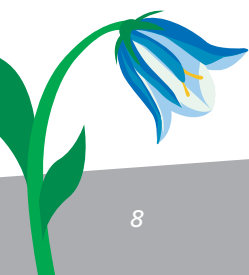

I de bosteder, jeg besøgte, blev der afholdt åbne møder for borgerne, og hvis transportmæssige udfordringer forhindrede fysisk fremmøde, blev møderne gennemført via videoforbindelse.

På denne måde fik jeg et godt indblik i de forhold, som ældre levede under.

I begyndelsen af februar indgik vi en samarbejdsaftale med Kommune Kujalleq om at etablere videoforbindelse mellem de ældre og UPO. Efterfølgende har jeg – via videoløsninger – holdt møder med ældre i samtlige byer i Kommune Kujalleq og givet en præsentation om UPO's arbejdsområder.

UPO blev inviteret i maj og deltog, en workshop med henblik på oprettelse af råd om udsatte, her deltog andre repræsentanter fra de andre talsmænd ligeledes kommuner.

Formålet med dagen var, at udarbejde et udkast til et kommissorium med forslag til, hvordan et rådgivende organ kunne organiseres, og hvilke fokusområder det bør arbejde med.

I november 2024 blev UPO inviteret til en konference om personer med handicap, arrangeret af Socialpædagogisk Seminarium i Ilulissat.

Ved konferencen blev der præsenteret forhold om ældre med handicap, herunder udfordringer med mangel på personale, relevante statistiske data samt de reelle levevilkår for ældre med handicap i Grønland.

Derudover blev der i løbet af året gennemført en række oplysningskampagner, besøg på alderdomshjem og mange samtaler.

Gennem mine rejser har jeg desuden selv fået et konkret indblik i og bekræftet, hvordan ældres levevilkår reelt ser ud.

Alderspension – og eventuelle tillæg.

Som bekendt blev forsørgerpligten mellem ægtefæller for alderspension og førtidspensionister ophævet med virkning fra den 1. januar 2024.

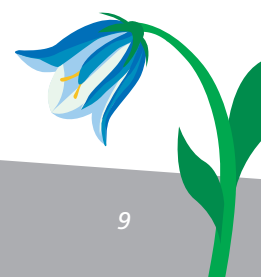
Ved påbegyndelse af året modtog man flere henvendelser til administrationen, angående fastsættelser af pensioner for 2024, hvor det konstateredes er sket reduktioner ifht. 2023.

Derfor var det helt tydeligt, at ændringen skabte stor forvirring – især blandt pensionister, der oplevede at få udbetalt et lavere beløb. Dette på trods af, at ophævelsen af forsørgerpligten netop havde til formål at forbedre ældres økonomiske situation. Jeg følte mig derfor forpligtet til at kommentere de oplevelser, der var i modstrid med hensigten.

Efter at dette blev hørt, blev der inden for få måneder foretaget en politisk justering, hvilket i maj 2024 førte til en løsning, der skabte ro og tryghed. Det medførte også et mærkbart fald i antallet af henvendelser relateret til ophævelsen af forsørgerpligten.

Der er fortsat udfordringer i relation til pensioner, særligt hvad angår personlige tillæg samt de tillæg, der kan ydes ud over pensionen på baggrund af helbredsæssige forhold eller handicap. Mange ældre henvender sig for at få vejledning om deres situation og for at få bedre indsigt i, hvilke rettigheder de har.

Derfor bør det, i henhold til forvaltningen af socialområdet, prioriteres af alle kommuner at sikre tydelighed og løbende information til de ældre om, hvornår og hvordan der kan ydes personlige tillæg samt støtte i forbindelse med handicap og helbredsæssige forhold, i henhold til alderspensionsloven.

Ældre – og handicap.

Henvendelserne omfatter også rådgivning, vejledning og bistand i forbindelse med ældres behov for særlig pleje og hjælp på grund af deres funktionsnedsættelser. Det er desuden vigtigt som talsmand at understrege, at uanset alder gælder Inatsisartut's lovgivning om retten til støtte for personer med handicap. Det er vigtigt, at kommunerne fortsat præciserer informerer om lovgivningen vedrørende pleje og støtte til personer med funktionsnedsættelser, uanset om ældre bor på plejehjem eller stadig bor i eget hjem.

Følgende overordnede budskaber kom de ældre, der har ønsket individuelle samtaler med;

Jeg bemærker at personalet utålmodigt venter på at vores gæster går om aftenen, det føles ydmygende.

Det er beklageligt at personalet ikke kan spise sammen med os, det ville give os større appetit, hvis de kunne sidde sammen med os og spise sammen med os.

Vi savner lederen af alderdomshjemmet, vedkommende kunne besøge os om morgenen, og det er beklageligt at vi ikke ser lederen under fælles begivenheder.

Jeg føler mig magtesløs når jeg ved behov ikke kan nå snoren til alarmklokken, nogle gange er jeg tørstig men kan heller ikke nå vandkruset, det er anstrengende for mig.

Jeg kan ikke længere sørge for mig selv og er afhængig af hjælp, og jeg er ikke glad for at blive lagt i seng meget tidligt, da aftenen og natten føles meget lang.

Vi ældre mangler nogen at tale med, da personalet har travlt og tiden er knap.

Behov for samtale med personalet, behov for indberetninger, samt behov for anmeldelser kan opstå, herunder viser jeg følgende eksempler;

- Jeg kom ind til en 80 årig beboer, der ikke er i stand til at hjælpe sig selv og som er sengeliggende, vedkommendes ben er lammet, og vedkommende er kraftesløs. Alarmklokken hænger på væggen, den ældre kan ikke nå snoren til alarmklokken der hænger bag ved sengen og 1 meter væk fra vedkommende, vedkommende kan ikke nå sin drikkekrus, da bordet også 1 meter væk fra vedkommende, så vedkommende har ikke mulighed for at tage kruset, vedkommende har ventet på at nogen kommer ind, og vedkommende har forsøgt at råbe efter hjælp, men på grund af svækket lyd, bliver vedkommende ikke hørt.
- Jeg kommer ind til en 90-årig beboer, vedkommende beder ellers om at få stillet en rullestol til rådighed, men da vedkommende ikke får en rullestol til rådighed, er det endt med at familien til vedkommende har købt en rullestol, så vedkommende kan komme på besøg hos sin familie.
Vedkommende er heller ikke blevet informeret om muligheden for at have overnattende gæster og ønsker mere information om mulighed for overnattende gæster i tilfælde af alvorlige sygdomsforløb, ligesom vedkommende ikke er blevet informeret om at gæster mod betaling kan spise med på alderdomshjemmet.
- Jeg kom ind til en 74-årig beboer. Vedkommende nægtede ellers at flytte ind til alderdomshjemmet, og føler sig tvunget til at bo på alderdomshjemmet. Vedkommende klager over maden på alderdomshjemmet, da der bliver serveret upassende mad til de ældre, som eksempel nævner vedkommende at der for det meste bliver serveret grisekød, kyllinger, gullash og millionbøf. Når der serveres fisk, er det aldrig nok, da der bliver lavet alt for små mængder mad af fisk, nogle dage for de serveret "risengrød" som varm ret.

Plejehjem – ældre på venteliste, der venter på tilbud om en plejebolig.

I løbet af de senere år har Naalakkersuisut og kommunerne erfaret, at befolkningens øgede levealder medfører en mere udfordrende livssituation. Selvom dette er glædeligt, viser den stigende gennemsnitlige levealder i landet samtidig, at antallet af arbejdsdygtige falder, hvilket peger på udfordringer og ansvar, som ikke uden videre kan løses for de ældre.

Jeg foretog en undersøgelse i 2024 ved at kontakte kommunerne for at finde ud af, hvor mange ældre, der har nået pensionsalderen, som venter på at få tilbudt en plejehjemsplads. Selvom billedet ikke er fuldstændigt, er der alligevel omkring 207 personer på venteliste. Det er ikke opdelt, hvor mange af dem der har demens.

Derfor finder UPO det afgørende at opfordre til, at der straks sættes ind med initiativer, som sikrer, at du og jeg som ældre kan leve trygt og godt i de kommende år. Der skal arbejdes målrettet på det.

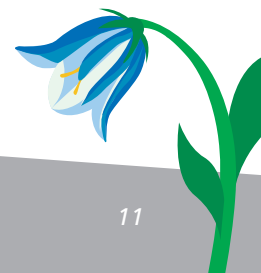
For tre år siden udtrykte Naalakkersuisut, ifølge Departement for Sociale Anliggenders rapport, et ønske om en mere åben dialog omkring de faktiske forhold. Dette ønske tilsluttede jeg mig fuldt ud:

"Vi bør altid være faktabaserede omkring de samfundsmæssige udfordringer vi står over for. Det giver os det bedste grundlag for at udvikle realistiske løsninger og strategier sammen med resten af Inatsisartut og kommunerne. Rapporten påpeger, at der må forventes et behov på mindst 750 yderligere pladser til ældre borgere. Det forventes at koste os 1,1 mia. kr. Det er rigtig mange penge, og det viser også, hvor stor en rolle ældreområdet vil spille i fremtiden for vores samfund og økonomi."

Der oplyses i rapporten, baseret på tre scenarier, at der i de kommende ti år vil være behov for finansiering af plejeboliger og ældreboliger til ældre med behov for særlig pleje i alle kommuner.

I Landstingsforordningen nr.11 af 30.november 1998 om ældreinstitutioner mv., blev der fastsat regler for ældreinstitutioner, hvor opførelse og drift skal dækkes af de enkelte kommuner.

Kommunerne kan i dag få tilskud fra Landskassen til opførelse af ældreinstitutioner.

Byggeriet foregår i henhold til Cirkulære om social udbygning nr. 213 af 30. november 1993, hvor bevillingerne årligt fastsættes i budgetloven. Det er muligt at få op til 50 % i tilskud gennem Finansloven. Tidligere godkendte projekter har modtaget tilskud fra 25 % til 50 %. I Landstingsforordningen står der, at det påhviler de enkelte kommuner at sørge for, at der er tilstrækkeligt med pladser på ældreinstitutioner. Jeg er ikke i tvivl om, at de fleste kommuner rent faktisk benyttede denne mulighed, når der skulle bygges ældreboliger.

Med henvisning til forordning, forventer jeg, at det tilskud der er ydet til opførelse af plejehjem, rent faktisk bliver afsat til formålet. Jeg støder på i kommunerne, er indskrevet beboere grundet handicap, som til enhver tid gældende grænse for tildeling af alderspension, ikke har nået grænsen.

Derfor var det meget ærgerligt, da jeg så på de tal, jeg havde fået, og de centrale statistikker, og sammenholdt dem med de skønnede behov for plejeboliger i de kommende år. Under mine rejser om ældres vilkår stødte jeg gentagne gange på tilfælde, hvor borgere med handicap, som endnu ikke havde nået pensionsalderen – nogle blot lidt over 50 år – blev tilbudt en plejebolig. De havde imidlertid ret til en anden form for indsats i henhold til deres handicap og deres rettigheder, jf. Inatsisartutlov nr. 13 af 12. juni 2019, særligt §§ 46 og 47.

Indtil nu har jeg mødt 27 personer under 67 år, som er blevet anbragt på plejehjem, og påvirker dermed adgangen til plejeboliger for ældre, der har behov for en plads på grund af deres alder.

UPO har store forhåbninger til, at den kommende lov om støtte til ældre vil medføre forbedringer. Derfor har kommunerne et stort ansvar for, uanset hvornår loven vedtages, at sikre forbedringer i ældres vilkår og den service, de modtager.

Baseret på mine besøg rundt om i landet og de henvendelser, vi modtager i sekretariatet, er det uundgåeligt, at der skal gøres en betydelig indsats på arbejdsmiljøområdet, hvis ældres deltagelse i samfundet skal fokuseres, skal servicen til ældre udføres på en tilfredsstillende måde.

Fakta

Landstingsforordning om ældreinstitutioner mv.

I medfør af § 2 i lov nr. 580 af 29. november 1978 for Grønland om arbejds- og socialvæsenet fastsættes:

Almindelige betingelser for flytning til ældreinstitution mv.

§ 1. Pensionister, der ikke kan klare sig i eget hjem, kan søge om flytning til kommunal ældreinstitution.

Stk. 2. Pensionister med behov for pleje og omsorg i et omfang, der ikke kan opfyldes på kommunal ældreinstitution, kan søge om flytning til institution under sundhedsvæsenet.

Oplæg fra personalet, eksempler;

Arbejdspladsen er dejlig, jeg elsker de ældre og får meget ud af dem, jeg er altid på arbejdet, min verden åbner sig hver gang jeg møder op til mit arbejde.

Selvom jeg er tavs, holder jeg mig ikke tilbage med mine budskaber, jeg føler mig utilpas når jeg mærker, at vi bliver stoppet for at fremlægge kritikpunkter.

Akut personalemangel er en normal hverdag. Vi savner mandlige medarbejdere, f.eks. til de mandlige beboere. Der kan også forekomme voldsepisoder.

Jeg er taknemmelige for stabile ansatte, 8 timers arbejde burde ellers være nok, men vi kan være nødt til at arbejde videre når der er personalemangel.

Det er for langt mellem personalemøderne. Vi laver kun vores opgaver.

De ældre kommer her for at afslutte deres liv.

Da der altid er personalemangel, løber vi ekstra for at lave opgaverne.

De stabile medarbejdere er velkomment input, da de altid træder til, når der mangles personale.

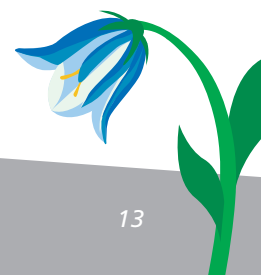
Der er nogle medarbejdere, der ikke kommer til tiden, de kan møde op til 1-2 timer for sent.

Der sker gnidninger imellem de ældre. Vi kan ikke altid nå de ældre, da vi har for mange opgaver at løse.

Vi bringer ellers altid ønsket om opnormering af personalet under mødet.

Når vi mangler personale kan vi komme ud for at skulle arbejde 12 – 17 timer uafbrudt

De ældre savner at få besøg i deres værelser. De bliver også meget glade når der en sjælden gang er tid til det. Desværre kan vi ikke gøre det mere, da vi har for travlt.

Vi må ændre ved ældreplejen på landsplan

Der er to ting at bemærke i forhold til ældre. Den ene er en succeshistorie, den anden giver større anledning til bekymring.

Vores stigende levealder er en succeshistorie. Efter mange år med lavere forventet levetid nærmer vi os nu det gennemsnitlige niveau for de nordiske lande. Vi kan forvente at leve længere sammen med vores børn og børnebørn. Den stigende levealder betyder, at vi bliver flere ældre.

På den anden side bliver der færre i den arbejdsdygtige alder og dermed også færre til at tage sig af de ældre – og denne udvikling kan allerede mærkes. Dette har ført til personalemangel i samtlige kommuner, både i hjemmeplejen og på plejehjemmene. Konsekvensen er, at personalet er nødt til at arbejde under større pres, mens ledelsen må foretage en skarp prioritering af opgaverne.

Derfor er der stadig store udfordringer i forhold til at sikre en bedre service og forbedrede vilkår for de ældre. Desværre møder vi fortsat ældre, der føler sig ensomme og ikke bliver inkluderet i fællesskaber.

Demens

Når man ser på statistikkerne, er antallet af henvendelser om demens generelt stigende, og især bliver antallet af henvendelser fra handicappede flere og flere.

Antallet af henvendelser vedrørende demens er stigende, og samtidig er der flere, der henvender sig på grund af pårørendes demens. Dette medfører, at der er et øget behov for tilsyn døgnet rundt, og mange henvender sig til kommunen og opfordrer dem til at handle hurtigt. Desværre får de ikke den nødvendige hjælp, som de har behov for.

Det er beklageligt, at der i visse områder, især i de mere isolerede egne, ikke i tilstrækkelig grad er opmærksomhed på dette, og at der, når der opstår mistanke om demens i sundhedsvæsenet, ikke altid foretages en fuldstændig udredning.

Jeg er desuden bekendt med, at det fortsat er udfordrende at sikre en indsats ved demens, både i forhold til arbejdsmetoder og i forhold til bestemmelserne i magtanvendelsesloven.

Fakta

Borgere under 67 år med handicap og demente som bor på alderdomshjemmene

Avannaata Kommunia, i alt: 9
Antal demente: 16

Vi har desværre ikke fået tal fra Ilulissat samt Qaannaaq

Kommune Qeqertalik, i alt: 2
Antal demente: 10

Vi har desværre ikke fået tal fra Qasigiannuit samt Aasiaat

Qeqqata Kommunia, i alt: 4
Antal demente: 31

Kommuneqarfik Sermersooq, i alt: 4
Antal demente: 19

Vi har desværre ikke fået tal fra Nuuk samt Nuusuaq

Kommuni Kujalleq, i alt: 6
Antal demente: 26

Borgere under 67 år med handicap der bor på alderdomshjemmene, i alt: 25
Demente som bor på alderdomshjemmene i alt: 102

Nogle af de begivenheder, der har fundet sted i løbet af året

Kulturaften

I januar 2024 blev Kulturnat afholdt landsdækkende, herunder i Narsaq, hvor arrangementet var åbent for alle borgere, og mange deltog.

Vidensdeling

Kristoffer Egede, der har en bred viden om demens og arbejder som demenshjælper i Nuuk, blev i oktober måned interviewet om demens, hvor der blev opnået enighed om at arbejde videre med samarbejdet.

Stigende brug af digitale løsninger i den offentlig sektor

Der blev i januar afholdt et møde med Digitaliseringsstyrelsen, om de udfordringer, som ældre står overfor.

Formålet med mødet var at drøfte, hvordan Digitaliseringsstyrelsen kan samarbejde med ældreområdet i forbindelse med digitaliseringens udfordringer.

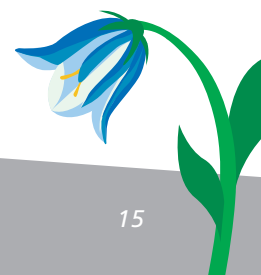
Ældretalsmandens fremlæggelse inden for området indeholder blandt andet følgende:

- Udfordringer for ældre i takt med den øgede digitalisering,
- Når ældre får problemer med MitID, bliver de ofte henvist til hjemmesider – via deres børnebørn og på andre sprog – hvilket opleves som en tilsidesættelse fra myndighedernes side.
- Hvis ældre ikke kan bruge NemID, kan det for eksempel betyde, at de skal møde personligt op i banken for at hæve, indsætte eller betale penge.
- I takt med, at den offentlige forvaltning i stigende grad benytter digitale løsninger, er der et særligt behov for løbende information og vejledning til ældre – og ikke mindst for kurser i digitalisering, som opfordres til at blive gennemført i samarbejde med kommunerne.

Høringer

UPO bør inddrages som høringspart i lovgivningsmæssige og andre initiativer, der er af væsentlig betydning for ældres forhold. I løbet af 2024 er UPO blevet hørt i forbindelse med lovforslag, betænkninger, kommunernes ældrepolitikker, forebyggelsesinitiativer, arbejdsgrupperapporter m.m., i alt omkring 10–12 høringer i løbet af året. Jeg kan ikke undlade at påpege, at det er vigtigt for mig, at høringer, især dem, der vedrører lovforslag og betænkninger, sendes til UPO i god tid, da der kun er to ansatte, og de samtidig skal udtale sig specifikt med udgangspunkt i ældres interesser.

For det andet må jeg påpege, at det virker bekymrende, da der er mistanke om, at UPO i visse tilfælde kan være blevet forbigået i høringsprocesser vedrørende lovforslag og bekendtgørelser, som også har stor betydning for ældres vilkår. Jeg har for eksempel overset følgende tidligere høringer: "Selvstyrets bekendtgørelse om visse satser i forbindelse med patienters klage- og erstatningsadgang indenfor sundhedsvæsenet samt Selvstyrets bekendtgørelse om betaling for sundhedsvæsenets ydelser."

Forslag og opfordringer til kommunale initiativer

På baggrund af mine observationer under besøgene som Ældretalsmand videreformidler jeg hermed følgende anbefalinger til kommunerne med det formål at forbedre ældres livsvilkår og som en opfordring til at igangsætte initiativer.

Samarbejdsaftale

- For at sikre, at kommunerne igangsætter initiativer, skal samarbejdsaftalen mellem kommunerne og Ældretalsmanden blive videreformidlet til de relevante parter i deres organisationer.

Aktivitetscentre for ældre

- Der skal arbejdes på, at aktivitetscentrene for ældre bliver tilgængelige for alle ældre, med særligt fokus på at tilpasse faciliteterne til ældre, der benytter kørestol.
- Der skal arbejdes på, at flugtveje i aktivitetscentrene for ældre præciseres, samtidig med at der gennemføres øvelser.
- Der skal arbejdes på, at aktivitetscentrene for ældre kan muliggøre, at de ældre kan kontakte offentlige myndigheder via digitale løsninger, selvom de ikke har fysisk adgang til myndighederne.
- Der skal arbejdes på, at aktivitetscentrene for ældre fungerer som informationspunkter, hvor de ældre kan få vejledning og kontakt med relevante myndigheder og instanser, såsom Skattestyrelsen, sundhedsvæsenet, hjemmepleje, pension, og flytning til plejeboliger. Dette skal inkludere information om muligheder for at få adgang til de nødvendige ydelser og services.

Generelle tiltag for ældre

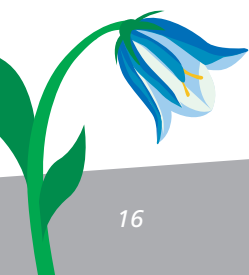
- Kommunerne skal som første prioritet tage initiativ til at udvikle en sammenhængende ældrepolitik, der er synlig og tilgængelig for alle.
- Herefter skal der afholdes møder og samtaler, hvor både ældre og andre relevante parter inddrages i diskussionerne.

Bygder og hjemmehjælpordninger

- Kommunerne skal arbejde på, at udvikle en strategi for at sikre, at ældre i bygderne, som virkelig har brug for hjælp, får den nødvendige støtte på sundheds- og socialområdet, når hjemmehjælpordningerne ikke findes.
- Der skal arbejdes på, at forbedre kvaliteten af hjemmehjælpsområdet. Det er en opfordring, at arbejdet i forbindelse med forbedringen af serviceniveauet for ældre i lovgivningen om støtte til ældre, bliver tilpasset og indarbejdet i lovgivningen om støtte til ældre.
- Der skal arbejdes på, at sikre, at når der træffes beslutning om hjemmehjælp, skal Inatsisartutlov om sagsbehandlingsloven klart beskrive, hvornår og hvordan hjemmehjælpen skal evalueres, samt hvilke opgaver hjemmehjælperen skal udføre, og at disse opgaver tydeligt skal kommunikeres til brugerne ved påbegyndelsen af hjælpen.
- Der skal arbejdes på, at der udføres kompetenceudvikling, og at dette påbegyndes.
- Der skal arbejdes på, at gennemføre kurser i hjemmeplejen indenfor sundheds- og socialområdet, for at undgå en personalemangel.

Alderspensioner, sundheds- og personlige ydelser, selvstændighed - sundhedsvæsenet

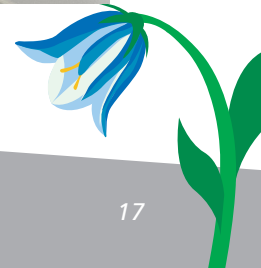
- Kommunerne skal arbejde på, at når der træffes afgørelse om tildeling af personlige tillæg til ældre ud over alderspension, eller når tillæg gives på grund af handicap eller sundhedsmæssige forhold, fjernes forhindringer fra afgørelsens dato, så pengene kan udbetales så hurtigt som muligt.

- Der skal arbejdes på, at udarbejde en strategi, så henvendelser om frihedsberøvelse vedrørende ældre, der bor på plejehjem, tages alvorligt og videregives til de relevante myndigheder.
- Der skal arbejdes på, at ældre, der bor på plejehjem, får en klar og præcis orientering om deres pension og pensionens størrelse under deres ophold på plejehjemmet.
- Der skal arbejdes på, at samarbejdet koordineres, når ældre er blevet behandlet i sundhedsvæsenet.

Plejehjemme

- Kommunerne skal arbejde på, at den årlige tilsynsforpligtelse bliver gennemført og igangsat.
- Kommunerne skal arbejde på, at undersøge arbejdsmiljøet i plejeboligerne for ældre.
- Der skal arbejdes på, at ældre, der bor på plejehjem, får afdækket deres behov i henhold til Inatsisartut-lov om støtte til personer med handicap.
- Der skal arbejdes på, at borgere med handicap, der endnu ikke har nået pensionsalderen, men som bor på plejehjem, får afdækket deres behov i henhold til Inatsisartut-loven om støtte til personer med handicap.
- Der skal arbejdes på, at der fastsættes et serviceniveau på plejehjemmene, og det er en opfordring, at dette tilpasses på alle måder.
- Der skal arbejdes på at afdække behovet for renovering af boligmiljøet.

- Plejehjemmene skal arbejde på, at give vejledning til personalet om Naalakkersuisuts hjemmeside, www.usi.gl, vedrørende magtanvendelse.
- Plejehjemmene skal arbejde på, at sikre, at der løbende afholdes kurser om lovgivningen om magtanvendelse, og at der gennemføres rapportering i overensstemmelse med pligten hver gang, magtanvendelse finder sted.
- Plejehjemmene skal kontinuerligt arbejde på, at afholde kurser vedrørende konflikthåndtering for personalet.
- Plejehjemmene skal arbejde på, at beboerne får mulighed for at få forsikret deres ejendele.

Eksempler på det mere positive ting fra de ældre;

Fælles salmesang giver mening i vores liv.

Vi er glade for sammen-aktiviteter.

At tænde lys i højtider er en god tradition, det er ønskeligt, at dette sker for hver fødselsdag, for det kan være den enes sidste fødselsdag.

Vi elsker at kunne være med til at lave mad sammen, i gamle dage spiste vi ryper, plukket af os selv. Nu er de kun minder.

Vi glæder os altid til den fælles årlige julebagning.

Siden barnsben har vi spist hvad naturen har givet, sæsonmad.

Vi har gode dage, når vi ældre har samvær.

I dag spiser vi meget rensdyr, det kan være, vi gror gevir.

Når der er tid til os, er det dejligt og man bliver taknemmelig.

Det er vigtigt at høre "Godmorgen" om morgenen og "tak for i dag" ved fyraften.

Tak for muligheden for at give sætte ord på.

Når vi får mulighed for selv at lave maden, får vi igen en følelse af, at vi værdsættes og vores kultur og identitet bliver respekteret.

Vi er taknemmelige, når vi får grønlandsk mad.

Vi er glade for de stabile personaler.

Fokusområder i 2025

Rejse for at undersøge rettigheder og levevilkår for ældre i Østgrønland samt afholde seminar om ældreservice, særligt i plejeboliger og hjemmepleje.

Som tidligere påpeget foregående, manglende økonomi og personale ressourcer, det er det urealistisk at igangsætte større projekter.

Det er derfor realistisk, at der i 2025 prioriteres to emner.

Jeg er taknemmelig og tilfreds med, at antallet af henvendelser til UPO er steget med 300 % i 2024. Henvendelserne drejer sig om rettigheder for ældre. Men jeg kan ikke undgå at nævne, at jeg spekulerer meget på, hvorfor borgerne i Østgrønland ikke henvender sig. Derfor ønsker jeg at fokusere på dette i 2025.

For det andet

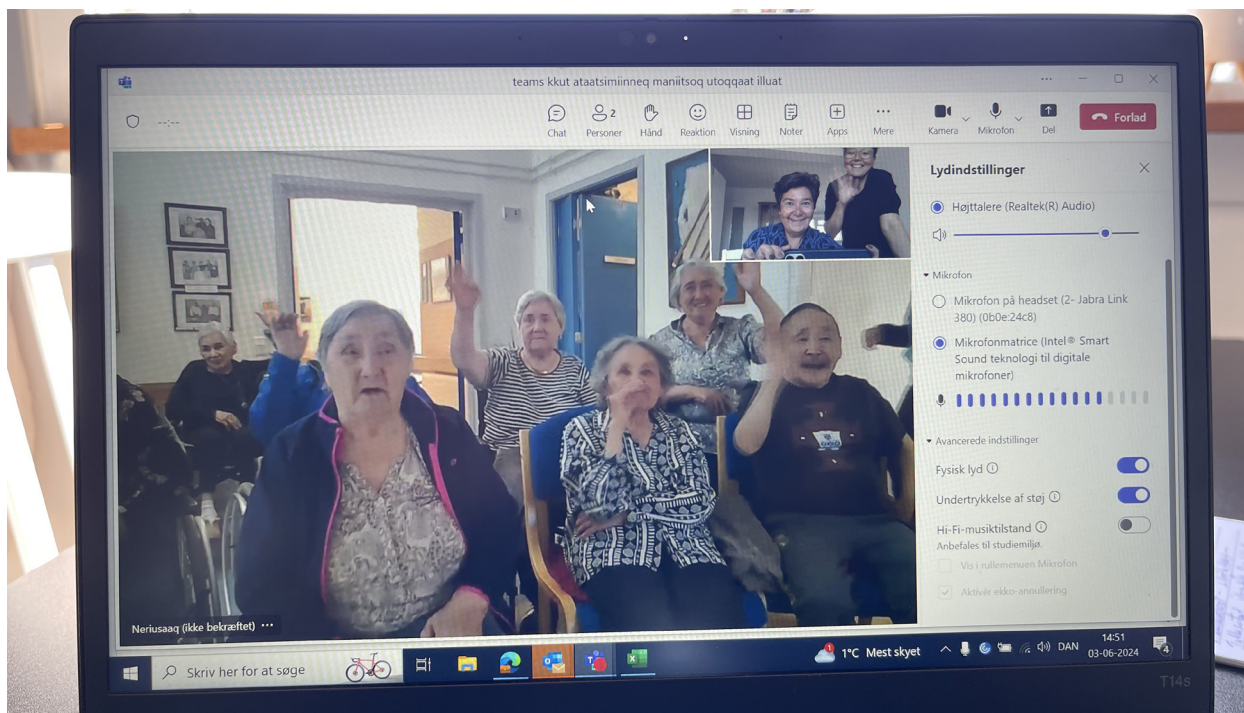
Efter at loven om støtte til ældre er blevet sendt til høring, venter man på, at den bliver godkendt politisk.

Man skal ikke være i tvivl om, at mange ældre venter på, at loven om støtte til ældre træder i kraft, selvom det er forståeligt, at loven først sendes til høring, før den træder i kraft, og at de ældre er tæt involveret i processen.

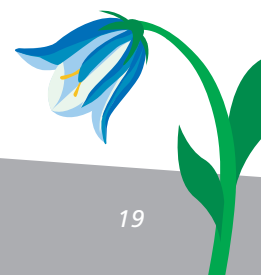
Loven om rettighederne for ældre, som tydeliggør ældres rettigheder inden for ældreservice, vil blive fulgt op med konkrete tiltag baseret på disse rettigheder, og det er vigtigt at forberede sig, før loven træder i kraft.

Jeg har ikke set én eneste gang i de steder, jeg har besøgt, at der afholdes seminarer om ældre, selvom der afholdes seminarer om personer med handicap, børn og unge m.m. Men hvor er seminarerne, der handler om at forbedre ældreservice?

Jeg skal ikke skjule på at jeg savner dette.

Teams møde med beboere i Maniitsoqs alderdomshjem

Ajaarriaq

Utoqqaat pillugit oqaaseqartartoq / Ældretalsmanden

Oqarasuaat / Telefon: +299 54 47 07 • E-mail: utoqqaat@nanoq.gl

Josefip aqqutaa B-749 • 3921 Narsaq, Kalaallit Nunaat, Grønland • www.utoqqaat.gl